

stující uznává se jakožto právo naproti novému nabyvateli služebného statku nehledě k tomu, že není do knih zapsána, pokud jen nabyvatel o trvání mimoknihovně vykonávané služebnosti věděl aneb také jenom — tak daleko jdeme důsledně — při náležitě bedlivosti vědět mohl (rozh. nejv. s., sb. »Gl. U.« č. 9094, 8573, 7957, 5982, 5019, 4164, 4134, 3908).

V. Zánik služebností.

Zásada právě vyslovená platí také o zániku služebností, jenž nenastane teprve knihovním výmazem, nýbrž až tím, když vzejde důvod zániku. Jinak zanikají služebnosti na základě týchže důvodů zániku jako jiná věcná práva. Takovými důvody zaniknutí jsou: zřeknutí se (§ 1444 o. o. z.), sloučení práva i závazku (konfuse, § 1445 o. o. z.), zmaření věci (§ 1447 o. o. z.), smrt oprávněného (§ 1448 o. o. z.), projití času, promlčení (§ 1478 násl. o. o. z.). V té příčině neplatí o služebnostech nic zvláštního. Jen toto dlužno poznamenati: Není-li záhuba statku služebného nebo panujícího trvalá čili úplná, což obzvláště u budov možno jest, nabude služebnost opět předešlé své moci, jakmile statek v bývalý stav se uvede, ačli v mezidobí nenastalo promlčení služebnosti. V této případnosti není to vlastně žádný zánik, nýbrž pouze zastavení služebnosti. Totéž platí i sejde-li se vlastnictví věci služebné s vlastnictvím věci panující v ruce téže osoby, jelikož služebnost potud, pokud arci není v knihách vymazána, po scizení jedné z těchto věcí opět oživne. I shoduje se tato věta s právní zásadou § 1445 o. o. z., jež má platnost o věcných právech vůbec. Zvláštním důvodem zaniknutí jest již zmíněný zánik vedle § 32 konk. ř. ve případu konkursu nebo exekuce. Při scelování (komassaci) zaniknou služebnosti pozemkové podle zák. ze dne 7. června 1883 č. 92 ř. z. bez nároku na náhradu, jestliže jich následkem scelení není třeba pozemku panujícímu. I když není nikterak sporno, že služebnost podle svého účelu slouží prospěchu sousedního pozemku, nelze přece říci, že s tímto účelem trvá i zaniká, t. j. tak dlouho existuje, pokud jest jí potřebí. Pojem potřeby není objektivně pevný a nelze jej objektivně stanoviti, jsa spíše jen subjektivním. Právní názor někdy hájený, že služebnost zaniká ipso facto, stane-li se nepotřebnou, nelze námi sdíleti. Zastavení, které může přivoditi zaniknutí, nastane sice, ale toť vše. Zřídí-li si však oprávněný ku stezce k svému roli jinou stezku, jest nepochybně, že služebnosti posavad mu příslušející nebude potřebovati, nicméně však tím toliko služebnost nezanikne, pokud k tomu se nepřidruží vzdání se nebo promlčení. Svrchu uvedené ustanovení komasačního zákona jest tudíž předpisem výjimečným a úplně účelným.

Služebnosti horní záležejí v tom, že je podnikatel hor povinen za přiměřenou záplatu něco ve prospěch sousedního podnikatele hor snášeti, pokud tím jeho vlastní hory netrpí neb nejsou ohroženy (§ 191 hor. 7.).

I. Podstata a význam služebností horních. Služebnosti horní spočívají v zásadě povšechně uznané, že dle práva horního dlužno zřetel vzíti vedle prospěchů jednotlivce i k zájmu veřejnému. Podnikatelé hor jsou zavázáni ku vzájemné pomoci a sice nejen pro případ nouze, nýbrž i ve všech těch případech, v nichž má býti rozvoj hornictví podporován nebo provozování jeho usnadněno. Již staré řády horní a zvyklosti horní XVI. století, tak zvláště horní řád Jáchymovský, uznaly tento závazek podnikatele hor naproti sousednímu majiteli hor. Platí tudíž v právu horním již ode dávna povšechná zásada, že díla mohou, pokud tím držiteli není bráněno v provozování hor a provozování jiného díla je tím usnadněno

neb podporováno, navzájem spoluupotřebiti svých zařízení, strojů a staveb horních, arciť za přiměřenou záplatu.

Tímto způsobem vytvořil se obligatorní poměr mezi sousedními horami, který je odůvodněn jednak nutností povšechně uznanou, jednak důležitým požadavkem racionelního provozování hor. Zde vystupuje v popředí zásada o. o. z., že nutno v zájmu obecného dobra obětovati svou vlastní věc (§ 365 o. o. z.) a to tím více, ježto nikde jinde nejsou podnikatelé a dělníci tak odkázáni na vzájemnou podporu a pomoc, jako právě při hornictví. Stálý boj horníka s nebezpečnými živly, jeho odloučenost od každé jiné pomoci lidské podmiňuje nezbytně obsáhlejší přispění, než jak toho třeba při jakémkoliv jiném podniku; proto vzaly již nejstarší řády horní na tento důležitý moment vzájemné pomoci patřičný zřetel. Též vynikající důležitost hornictví pro zájem veřejný vyžaduje, by mu byly všechny prameny pomocné otevřeny, jimiž by výtěžek hornictví, beztoho značně měnlivý, mohl býti usnadněn a zachován. Je nepopřeno, že jsou poměry hornictví takové, že pokračování neb ulehčení provozování bylo by možným, kdyby nebylo sousední podzemní pomoci, jen pomocí nákladných, mnoho času a práce vyžadujících úvodů, kdežto spoluupotřebením sousední stavby, pokud se sama tím nepoškozuje, je často rychlá a levná pomoc po ruce (viz motivy k hor. z.).

Služebnosti horní vykazují povšechně týž ráz jako služebnosti upravené o. z. o., že totiž povinen jest držitel hor ve prospěch sousedních hor něco snášeti, liší se však od obecných služebností

a) tím, že horní služebnosti nezavazují k opomenutí nějakému ve prospěch jiného podniku horního a

b) že lze služebnosti horní vždy jen proti přiměřené záplatě vykonávati. O. o. z. připouští požívání (ususfructus) závodu horního, stanově, že přísluší požívateli za šetření platného řádu horního docílený čistý výtěžek z podílů závodu horního (§ 511 o. o. z.). Tato služebnost požívání není však pojmem horního práva, nýbrž je pojmem obecnoprávním a nelze o ní tedy mluvit jako o služebnosti horní ve vlastním slova smyslu. Podstatný moment služebností horních spočívá tudíž v tom, že jsou výslovně stanoveny v zákoně horním a jeví se co povinnost jednoho držitele hor naproti druhému, ježto není v zájmu veřejném toliko bytí, nýbrž pokud možná nejehospodárštější upotřebení hor a pokud toto může podporováno býti s použitím cizích hor, bez jich ohrožení, je tato pomoc jedněch hor naproti druhým rovněž v zájmu veřejném.

II. Druhy služebností horních.

Horní služebnosti záležejí v tom:

1. že dovolují sousedním oprávněným k horám upotřebení štol, šachet, těžných, větracích strojů a strojů vodu vážících, stezk horních a kolejnic, mostů a stezk a že

2. dopouštějí za účelem výhodného provozování hor cizím dolům ve svém poli pomocnou stavbu zakládati neb stavby pomocné k jiným dolům náležité neb samostatné svými měrami dolovými vésti (§ 191 lit. a, b hor. z.).

III. Zákonné podmínky výkonu služebností horních:

1. Hory nesmí tím trpěti aneb v nebezpečí býti uváděny, nesmí na př. býti upotřebením hor horám přiváděny škodlivé vody, nebezpečné nebo třaskavé větry; doly uhelné nesmí býti ohroženy nebezpečím požáru,

strže atd. Má-li podnikatel hor takové obavy, chtěje zameziti vykonávané služebnosti, a odporuje li tudíž výkonu služebností horních, musí tyto okolnosti přesně prokázati.

2. Záplata poskytnutá za snášení služebností musí býti přiměřená, by tím snášející podnikatel hor byl úplně odškodněn.

IV. Nabytí služebností.

Služebnosti horní mohou dvojím způsobem býti nabyty:

1. Smlouvou: Účastníci mohou při zřizování služebností úmluvu uzavřítí, jež vztahujž se též na případnou náhradu. K platnosti takové smlouvy je však třeba, by horní úřad potvrdil jednak nutnost zřízení takové služebnosti jednak přiměřenost odškodného. Horní hejtmanství udílí potvrzení toto po zralém uvážení všech okolností a sice z toho důvodu, poněvadž smlouvy takové jeví právní účinek též proti věřitelům hypotekárním (§ 197 hor. z.) a i v případech konkursu a exekuce mají přednost před pohledávkami věřitelů hypotekárních (§ 268 hor. z.). Z toho důvodu dbej toho horní hejtmanství, by nebyla podobným obtížením jednotlivých hor, přiznáním přepjatých náhrad úplně zrušena neb přespříliš ohrožena správně nabytá hypotekární práva věřitelů, což by bylo na ujmu veřejnému úvěru hornictví. Musí tudíž horní hejtmanství k tomu přihlížeti, by takové úmyslné klamání zamezilo a tím překazilo obtížení hor takovými břemeny, aniž toho potřeba byla prokázána a shledána (§ 99 provád. nař.). Úřad horní je tudíž jednak strážcem zájmu veřejného, jednak znalcem, který zkoumá plán a jeho provedení ku všestrannému prospěchu.

2. Rozhodnutím úřadu horního: Nemohou-li se účastníci o zřízení služebnosti dohodnouti, rozhodne úřad horní o služebnosti a jejím obsahu a určí, přibrav znalce, náhradu s výhradou pořadu práva (§ 194 hor. z.). Úřad horní intervenuje tudíž:

a) popírá-li jeden podnikatel hor nutnost zříditi služebnost horní,
b) trvá-li vlastník panujících hor přes zmařený pokus o narovnání, na služebnosti,

c) nemohou-li se strany dohodnouti o záplatě,

d) bylo-li si v tom směru stěžováno u horního hejtmanství. K této stížnosti nařídí horní hejtmanství ohledání zúčastněných hor a dá vyšetřiti, přihlížeje k požadavkům uspořádaného, hospodářského a usnadněného hornictví, dále ke druhu a způsobu, pokud možná neškodného spoluzívání, technické a hospodářské poměry, jakož i pohnutky práva i slušnosti k posouzení a vyměření odškodného. Jde-li o zřízení obsáhlé nebo dlouho trvající služebnosti a o užívání nákladných a velké opatrnosti vyžadujících zařízení provozovacích, přiběře horní hejtmanství vždy dva zkušené a důvěry požívající znalce a dá vyšetřiti kromě okolností již uvedených též opatrnosti a podmínky, za kterých je možným spoluzívání pro pozemek služebný nejméně obtížné a neškodné, dále poměr výtěžku k nákladům provozovacím a udržovacím sloužících předmětů, posléz přiměřený příspěvek (§ 100 prov. nař.). Při těchto šetřeních a při rozhodování o zřízení služebnosti horní měj úřad horní opět na mysli, že lze zříditi služebnost horní předkem jen z ohledů veřejných a že se dále nikdo nesmí obohatiti cizím statkem. Horní úřad nalezne tudíž na zřízení služebnosti horní, když je některá ze služebností v § 191 hor. z. uvedených nezbytně nutnou pro hory sousední; zamítne však žádané spoluzívání co nepřípustné, když služebné hory by tím utrpěti mohly skutečnou ujmu v provozování (pře-

rušení práce dolové, odvodňování neb větrání), nebo by vzniknouti mohlo nebezpečí (pro jich havírny, porubiště, pro pojištění dolů, pro stroje a pod.), neb když prospěch pro doly panující vzcházející není v žádném hospodářském poměru s obtížením dolů služebných — neb konečně když spolužívání není následkem jiných opatření nezbytným. Všechny zřízení nebo přiznané služebnosti horní buďte zapsány do knihy propůjček a sice jak při horách služebných tak i panujících.

V. Výše záplaty:

1. Za spolužívání štol, šachet, strojů těžných, větracích a vodu zdvihajících může majitel hor služebných žádati poměrný příspěvek k nákladům provozovacím a udržovacím a příspěvek pomocný (Hilfszins), který však nepřesahuje 10% nákladů provozovacích panujícímu statku dle prokázání ušetřených (§ 195 hor. z.).

2. Doprava výtěžků horních nebo potřeb na cizích železnicích dolových neb jinakých ústavech dopravních musí býti držiteli hor služebných k jeho žádosti ponechána a dlužno mu za to dáti náhradu dle vlastních nákladů dopravních s přírůžkou nejvýš 50%, za dolní náklady a mimořádné příhody. Poměr příspěvku řídí se tudíž velikostí spolužívání.

Aby určena býti mohla nejvyšší mez příspěvku pomocného, jsou za měřítko vzaty náklady provozovací, jež by majitel panujících hor bez této pomoci musil vynaložiti, by provedl lezbu, vrchní dopravu, větrání neb odvodnění na svých horách.

VI. Nároky náhradní proti držiteli hor panujících.

Byla-li výkonem služebnosti horní způsobena nějaká škoda, platí podobné předpisy, které v tom směru obsahuje o. z. o. V souhlase s § 1313 o. o. z. zodpovídá držitel panujícího pozemku svou vlastní vinu, neručí však za škodu cizími bezprávnými činy způsobenou, na nichž účastenství nemá; ručí však též za vinu svých podřízených. Činy těchto osob posuzují se tedy jako jeho vlastní činy (viz čl. Škody horní).

VII. Právní účinnost služebností úředně potvrzených.

Smlouvy o horních služebnostech úřadem horním potvrzené a nálezy úřadu horního o tom vydané působí též proti hypotekárním věřitelům pozemku služebného i panujícího. Potvrzení smluv těchto děje se však proto, by nebyli hypotekární věřitelé smýšlenými smlouvami poškozováni. Úmyslem zákona je tudíž zvelebiti a upevniti úvěr horní. Ku zřízení horních služebností není tudíž třeba svolení věřitelů hypotekárních. Byla-li smlouva schválena, zanesou se služebnosti horní do knihy horní (§ 193 hor. z.); služebnost jeví se tudíž co právo věcné, proti každému držiteli věci služebné účinné.

VIII. Zánik služebností horních. Zákon horní neobsahuje o tom žádného zvláštního předpisu; zaniká však asi služebnost dle § 326 o. o. z. spojením hor panujících a služebných v osobě jednoho vlastníka dle zásady, že nikdo nemůže míti služebnost ke své vlastní věci, rovněž zaniká služebnost horní v případě § 525 zánikem služebných neb panujících hor a s užitím analogie též zastavením provozování hor panujících neb služebných. Služebnost zaniká však asi i tehdy, když spolužívání v § 191 hor. z. nařízené se nejeví v budoucnosti potřebným, ve kterémžto případě může majitel hor služebných žádati u horního úřadu za zastavení výkonu služebnosti, pokud by držitel hor panujících i na dále služebnost vy-

konávati zamýšlel. Úřad horní rozhodne o dalším trvání neb zániku služebnosti.

Služebnosti lesní viz Lesy.

Služebnosti polní viz Služebnosti.

Služebnosti vodní.

I. Pojem.

Vodní služebnosti mají za účel sváděti vodu na cizí pozemek neb umožniti upotřebení cizí vody. V Itálii byly již záhy takové služebnosti zřizovány a byly též již v Milánských stanovách z r. 1396 podrobně upraveny. O. z. o. obsahuje řadu předpisů o služebnostech vodních, kteréžto předpisy přiléhají k právu římskému. § 477 o. z. o. řadí služebnosti vodní mezi služebnosti polní (vodu čerpati, dobytek napájeti, vodu odváděti a přiváděti). § 490 o. o. z. jedná o služebnosti okapu (odvádění vody dešťové) (viz Služebnost svádění vody dešťové). § 496 o. o. z. určuje: S právem vodu čerpati (servitus aquaehaustus) spojeno je právo přístupu k vodě a § 497 o. o. z. obsahuje ustanovení, že ten, kdo je oprávněn vodu s cizího pozemku na svůj neb se svého na cizí sváděti (servitus aquaeductus), je též oprávněn zříditi potřebné roury, žlaby a stavidla, ovšem na vlastní náklad. Míra těchto staveb řídí se potřebou panujícího pozemku — předpis to, jenž souhlasí s povšechnými zásadami o služebnostech.

II. Říšský zákon vodní (§ 15 ad b) ze dne 30. května 1869 č. 93 ř. z. ustanovuje o vodních služebnostech:

1. Držitel pozemků je povinen zřízení služebností za přiměřenou náhradu na svých pozemcích k tomu konci dovoliti, by cizí voda se z jedné krajiny do druhé přes jeho pozemek vodila a k tomu cíli potřebná díla a stavby zřídily.

2. Povinnosti té mohou se držitelé pozemků sprostiti úplným postoupením potřebných k tomu částí pozemků svých, za kteréžto odstoupení jim přiměřené odškodnění přísluší.

3. Pozbyl-li by pozemek stavbami vodními pro držitele své ceny, budiž k žádosti držitele celý pozemek odkoupen.

Účel zakládání služebností vodních za příčinou opatření, zjednání vody neb odstranění škodlivých účinků vody v § 15 ad b) výslovně vyčtený naznačuje, že má zákon na mysli jen takové svádění vody, jež buď umožňují trvalé upotřebení vody v místě, kde to nebylo možným dle posavadního toku vody, neb zabezpečiti trvalé odvádění vody z míst, kde voda škodu působí. Nelze tudíž založiti služebnost, jde-li pouze o to, umožniti neb usnadniti opravu nějaké stavby vodní (rozh. spr. dv. z 14. dubna 1882 sb. Budwinski č. 1373).

III. Zemské zákony vodní obsahují bližší předpisy o těch služebnostech vodních, které poskytují jednotlivým podnikům vynikající prospěch národohospodářský; jsou to služebnosti za příčinou zřízení staveb zavodňovacích a odvodňovacích, strojů hnacích a zdýmacích, jakož i ke zřízení potřebných zdýmadel, stavidel a jinakých opatření; tyto služebnosti lze za přiměřenou náhradu zříditi i na cizím pozemku; avšak majitel pozemku je oprávněn žádati, by oprávněný ku služebnosti potřebný pozemek si zjednal, pokud se týče od něho si dal postoupiti, po případě by celý pozemek odkoupil. Toto právo donucovací nevztahuje se však na budovu s příslušnými dvory a zahradami. Nejpodstatnější náležitostí zřízení